

DARULFÜNUN İLAHİYAT FAKÜLTESİNDEN İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİNE

Yard. Doç. Dr. Hidayet AYDAR

İlimin insanlık için taşıdığı değer ve ifade ettiği mana izahtan varestedir. Denebilir ki, insanlık ilimle vardır ve varlığını ancak ilimle sürdürebilecektir. İnsanoğlu ilk günden bugüne değin kaydettiği gelişmeleri, yaptığı değişiklikleri, elde ettiği başarılarını hep ilme borçludur. İlim sayesinde kalkınmış olan insanoğlu, yine bu sayede büyük medeniyetler kurmuştur. İlim insanoğlunu diğer varlıklardan ayıran en temel özelliklerden biridir ve bu özelliği ile insanoğlu yeryüzüne hükmeder hale gelmiştir.

İlim aynı zamanda insanoğlu ile beraber gelişen bir fenomendir; insanoğlu hem ilimle geliyor, değişiyor, ilerliyor, hem de buna paralel olarak ilmi geliştiriyor. İşte bu yüzden insanoğlu, hayatında bu derecede büyük bir ehemmiyeti haiz olan ilmin gelişmesi, yayılması ve yaygınlaşması için büyük gayretler göstermiştir. En ilkel toplumlarda bile, ilkelliklerine paralel basit ilmi faaliyetlerin olduğuna Medeniyet Tarih şahadet etmektedir. İnsanın kendi öğrendiklerini başkalarına öğretme çabasına girişmesi ile eğitim denilen süreç başlamıştır. Bu uğurda harcanan gayretler sonunda ilimde gelişmeler olmuş, basit buluşlarla başlayan ilmi kalkınma, zamanla daha büyük inkişafalara sahne olmuştur. Önceleri düzensiz, plansız, belki de gayesiz başlamış ilmi faaliyetler, ancak daha sonra belli hedefleri olan, disiplinli, örgün bir faaliyet halini almıştır. Bilhassa peygamberlerin ve bilge kişilerin çevresinde ve önderliğinde başlayan bu faaliyet, zamanla daha değişik alanlara da kayarak büyük gelişmeler göstermiştir. Nitekim çok eski dönemlerden itibaren Hintlilerde, Sümerlilerde, Mısırlılarda, Babillilerde, ve diğer bazı toplumlarda bilhassa mabetlerin etrafında önemli eğitim faaliyetleri yapılmıştır. Buralarda üretilmiş olan bilgiler dini inançlarla karışık-

---

* İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

tı.¹ Atina'da bu faaliyet daha disiplinli ve daha düzenli bir hal almış, kısa bir sürede akademiler kurulacak bir seviyeye gelmiştir. Hatta burada belli branşlaşmaların da olduğu müşahade edilmektedir. Aristo'nun kurduğu ve dünyadaki ilk üniversite olarak kabul edilen Lykeion amdaki akademide matematik ana branş olarak değerlendiriliyordu, bu yüzden de akademinin girişinde "Matematik bilmeyen bu kapıdan giremez" diye yazılmıştı².

İslamın zuhur ettiği dönemlerde dünyanın değişik bölgelerinde ilmi faaliyetler mevcut olmakla beraber, Atina örneğinin aşılmadığını, hatta zamanla hurafelerle karıştırılan ilmi faaliyetlerde gerilemenin dahi olduğunu söyleyebiliriz³. Doğu aleminde olduğu gibi, Batıda da artık büyük çaplı düşünen, geniş bir perspektife sahip, dirayetli düşünürlerin yerini, cinler, periler, şeytanlarla uğraşan, büyüyü, sihri, tılsımı, falı meslek edinenlerin aldığını görüyoruz. İlim gitgide büyücülerin düğümlemlerinde tıkanmakta, üfürükçülerin nefesiyle birlikte hava-ya karışıp gitmekte idi... İnsanlık bilim yönünden bir karanlığa gömülmüştü.

İşte böyle bir dönemde İslam, insanlığın dikkatini çarpıcı bir şekilde ilme çekti. Cebrail'in melekut aleminden yeryüzüne fısıldadığı ilk ilahi sözcük "oku!" oldu. Bu, ilmi, alimi, bilgiyi unutup, cehaletin zifiri karanlığında bocalamakta olan insanlık için çok büyük bir anlam ifade ediyordu⁴. İlk önce Mekke'nin semalarını bir nur gibi aydınlatan "oku!" sözcüğü, kısa bir süre içinde dünyanın dört bir yanını aydınlatan bir ilim güneşi oldu.

İslamın ilim tarihine yaptığı katkı herkesçe malumdur. İslamın anakaynağı olan Kur'an-ı Kerim'de ilme, alime övgüler yapan, ilmi faaliyetlere teşvikte bulunan pek çok ayet mevcuttur⁵. Bunların 780 civarında olduğu söylenmektedir⁶. Hz.Peygamber'e atfedilen bununla ilgili hadisler ise bir kitap dolduracak kadardır. Pek çok hadis kitabında Hz.Peygamber'in ilmi ve alimi medheden, il-

1 Cahit Baltacı, XV - XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, İst. 1976, 1; Necip Taylan, İlim - Din İlişkileri - Sahaları - Sınırları, İst. 1979, 115-160; Kamuran Çilenti, Eğitim Teknolojisi, Ank. 1979, 4; Ziya Kazıcı - Mehmet Şeker, İslam -Türk Medeniyeti Tarihi, İst. 1981, 111; M. Münir Mürsi, Tarihu't-Terbiyeti fi'ş-Şarki ve'l-Ğarb, el-Kahire, 1993, 19-153; S. Mürsi Ahmed - S. İsmail Ali, Tarihu't-Terbiyeti ve't-Ta'lim, el-Kahire, 1983, 37-127.

2 Hasan Küçük, Mukayeseli İslam ve Batı Felsefesinde Sistematik Problemler, İst. 1980, 149.

3 Çilenti, 5.

4 B. Hüseyin Atay, Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi, İst. 1983, 15-17.

5 Bunlardan bazıları için bk. el-Bakara, 2/7, Al-ı İmran, 3/18, 164, er-Ra'd, 13/19, en-Nahl, 16/43, el-Ankebut, 29/43, 49, Fatır, 35/28, ez-Zümer, 39/8... Bu konuda açıklamalar için bk. M. Münir Sa'duddin, el-Ulemau İnde'l-Muslmin Mekanetuhum... ve Devruhum fi'l-Muctema', Beyrut, 1412/1992, 11-13; M. Seyyid el-Vekil, el-Hareketu'l-İlmiyyetu fi Asri'r-Rasui ve Hulefaih, Cidde, 1306/1986, 11-14; Atay, 15-23; Yusuf el-Kardavi, Hz. Peygamber ve İlim Işığın Çağrısı, (Çev. D. Selvi), İst. 1991, 19-23 vd.

6 Sa'duddin, 12.

mi faaliyetleri teşvik eden sözleri müstakil bir bölüm halinde verilmektedir. "Kitabu'l-İlim" adını taşıyan bu bölüm, bazı kitaplarda pek çok sayfayı kapsamaktadır⁷.

İslamiyette sadece ilme ve alime övgüler yapmakla, ilme insanları teşvik etmekle yetinilmemiştir, baştan itibaren bu övgüler ve teşvikler doğrultusunda faaliyetler de yapılmıştır. Hz.Peygamber Mekke'de en zor şartlar ve büyük baskılar altında dahi eğitim - öğretim faaliyetlerinden geri kalmamıştır. Bir ilim yuvası mahiyetindeki Daru'l-Erkam'da kendisine inananları gizlice eğitmiştir⁸. İnen vahiyleri katiplerine yazdıran Hz.Peygamber, aynı zamanda Medine'deki inananları eğitmek üzere oraya Mus'ab b.Umeyr'i öğretmen olarak da göndermiştir⁹. Kendisi Medine'ye geldikten sonra ise eğitim - öğretime yönelik faaliyetler daha büyük çapta sürdürülmüştür. Burada eğitim müslümanların hayatının vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Öyleki, savaşlarda elde edilen esirlerden dahi, imkanları varsa ilmi faaliyetlere katkıda bulunmaları istenmiştir. Nitekim Bedir savaşında ele geçen esirlerden okuma yazma bilenler, müslüman çocuklarına bu bildiklerini öğretme karşılığında serbest bırakılmışlardır¹⁰. İlme verilen değer ve yapılan teşvikler sonunda kısa sürede Medine'nin en ücra köşelerinde bile çocukları eğiten ilim yuvaları kurulmuşur¹¹.

Hz.Peygamber'in Medine'de inşa ettirdiği Mescidinin bir bölümünü eğitim - öğretime hasretmesi, ilim tarihinde en çok takdir edilen ve stayışle bahsedilen davranışlardan biridir. "Suffa" denilen bu kısımda, o günkü şartlara göre sistemli bir şekilde eğitim - öğretim yapıyordu. Aynı zamanda isteyenlerin yatılı da kalabildiği Suffa'da, Hz.Peygamber'in yanında başkaları da eğitim faaliyetlerinde bulunuyordu. Burada dini derslerle beraber, bilhassa günlük işlerde lazım olan pratik hesap işlemleri de öğretiliyordu. Suffa eğitim kurumunda yabancı dil eğitimi de önem arz ediyordu. Burada bilhassa İbranice, Süryanice gibi dillerin öğretildiği kaynaklarda geçen ifadelerden anlaşılmaktadır¹².

7 Bk. Muhammed b.İsmail el-Buhari, Sahihu'l-Buhari, 3; Müslim b.el-Haccac, Sahihu Müslim, 47; Ebu Davut, Sünenü Ebi Davut, 24; Ebu İsa et-Tirmizi, Sünenü't-Tirmizi, 39; Malik b.Enes, el-Muvatta, İst. 1401/1981, 59.

8 Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi (Çev. S.Tuğ), İst. 1400/1980, 1/107; Baltacı, 3; Atay, 24; Ahmet Gül, Osmanlı Medreselerinde Eğitim Öğretim ve Bunlar Arasında Daru'l-Hadiselerin Yeri, Ank. 1997, 1.

9 Hamidullah, 1/166-169; Atay, 24; Gül, 1

10 Hamidullah, II/830-831; el-Vekil, 14.

11 Baltacı, 3-4; Kazıcı, Anahatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, İst. 1983, 25; Gül, 2.

12 Geniş bilgi için bk. M.Faruk Bayraktar, İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri, İst. 1987, 84-90; Halis Ayhan, Eğitime Giriş ve İslamiyetin Eğitime Getirdiği Değerler, İst. 1986, 177; Hamidullah, II/830-833, Taylan, 256-257; Kazıcı, Anahatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, 24-25; İbrahim Canan, Peygamberimiz'in Okuma Yazma Seferberliği ve Öğretim Siyaseti, İst. 1984, 97-98.

Hz.Peygamber'in eğitim faaliyetleri elbetteki sadece Suffa ile sınırlı değildi. O, buradaki eğitim - öğretim yanında, mescidin içinde yaygın eğitim de yapıyordu. Hz.Peygamber'in mescidi halka açık bir üniversite mahiyetinde idi. İsteyen herkes, hiç bir kayıt ve şart aranmaksızın oraya gelip verilen eğitimden istifade edebilirdi¹³.

Bütün bu faaliyetlerin sonucu olarak Hz.Peygamber'in ashabı arasından çok önemli alimler yetişti. Bu alimlerin her biri kendinden sonrakiler için bir ekol oldu. İbn Mes'ud, İbn Abbas, İbn Ömer, Ebu Hureyre, Hz. Aişe, Hz.Ali gibilerini bu meyanda bilhassa zikretmeliyiz. Bunlar buldukları yerlerde bir güneş gibi etraflarını aydınlatıyorlardı. Onların çevresinde halka halka insanlar oluşuyor ve ilimlerinden istifade ediyorlardı.

İslam ilim tarihinde ilmi faaliyetler bir süre böyle devam etti. İlim mekanları daha ziyade camilerdi ve alimler buralarda ders veriyorlardı¹⁴. Ancak zamanla ders halkalarının genişlemesi ve çeşitli derslerin okutulmaya başlanması, karışıklıklara sebep oldu. Bu durum derslerde verimi düşürdüğü gibi, ibadetlerin ifasında da güçlük çıkarıyordu. Bu da hoşnutsuzluğa sebep oluyordu.

Bu dönemde eğitim - öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü ikinci bir mekan da evlerdi. Bilhassa bazı alimlerin evi, tam bir ilim yuvası görünümündeydi¹⁵. Ancak bu tür yerler azdı ve pek yaygın değildi. Evlerde yapılan ilmi faaliyetler de camilerdeki gibi, hatta onlardan da daha fazla sıkıntı veriyordu. Yerin dar ve yetersiz olması yanında, öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması noktasında da zorluklar çıkıyordu. Ayrıca ev halkı da haliyle bundan dolayı rahat edemiyordu. Bu açıdan evler de iyi bir eğitim - öğretim için uygun mekanlar değildi¹⁶.

Eğitim faaliyetlerinin bir an evvel buralardan ayrılıp müstakil bir yere kavuşması çok büyük bir zaruret halini almıştı¹⁷. Sonuçta bu ihtiyaç göz önünde bulunduruldu ve eğitim - öğretim için özel yerler tahsis edilmeye başlandı. Önceleri yine camilerin bitişiğinde inşa edilen bu yerler, sonraları camiden tamamen ayrı mekanlarda yapılmaya başlandı¹⁸.

İlim tarihinden bahseden alimler, mereselerin birer ilim yuvası olarak

13 Bk. el-Vekil, 14-15; Kazıcı, Anahatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, 25; Canan, 98-101.

14 Kazıcı - Şeker, 113-114, 160; Asad Talas, La Madrasa Nizamiyya Et Son Histoire, Paris, 1939, 2-17; Atay, 25-27; el-Vekil, 43 vd.

15 Bk. Kazıcı, Anahatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, 35-36; Mehmed Dağ - Hıfızrahman R. Öymen, İslam Eğitim Tarihi, Ank, 1974, 86-88

16 Kazıcı, Anahatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, 35-36.

17 Bk. Gül, 4-5.

18 Baltacı, 5; Atay, 30-31; M. Ahmed - İ. Ali, 139-140.

devlet tarafından teşkilatlandırılmasının ve ilmi faaliyetler için tamamen müstakil bir yer olarak tahsis edilmesinin ilk kez Selçuklular zamanında ünlü vezir Nizamülmülk (v.485/1093) döneminde olduğunu söylüyorlar¹⁹. Nizamülmülk'ün kurduğu Nizamiye medresesi ile ilmi faaliyetler daha düzenli ve belli bir disiplin içinde yürütülmeye başlanmıştır²⁰.

Ancak bu döneme gelinceye kadarki zamanda, cami ve evlerde yürütülen ilmi faaliyetler sonunda çok büyük alimler yetişmiştir. Müfessir, fakih, muhaddis, mütekellim gibi dini ilim mütehasısları yanında, matematik, tıp, astronomi, kimya, tarih, coğrafya gibi ilim alanlarında da çok büyük zatlar yetişmiştir²¹.

Selçuklularla başlayan medrese sistemi, daha sonra her tarafa yayıldı. Pek çok büyük merkezde bugünkü üniversitelerle eşdeğerde büyük medreseler kuruldu. Buralarda çok büyük alimler yetişti²².

Osmanlılar da eğitimi medrese sistemine göre yürütmüşlerdir. Bilhassa Fatih Sultan Mehmet ile beraber Osmanlılarda büyük medreselerin açıldığını görmekteyiz. Bunların başında Fatih'in açtığı Fatih Medresesi gelmektedir²³. Daha sonra Kanuni bunlara Süleymaniye medreselerini ilave etti²⁴. Osmanlıların güçlü olduğu dönemlerde buralarda ciddi ilmi faaliyetler yapılmış ve önemli zatlar yetişmiştir. Molla Gürani, Molla Fenari, Zembilli Ali Cemali Efendi, Şeyhulislam İbn Kemal, Ebu's-Suud Efendi, İmam Birgivi, Bedreddin Simavi bu dönemlerin önemli alimleridir. Ancak daha sonraları, İmparatorluğun çökmeye yüz tutan diğer kurumları ile beraber medreseler de yavaş yavaş çürümeye başlamış, asıl fonksiyonunu icra etmez olmuştur. Bilhassa 17. yy. Osmanlı medreseleri için bunun başlangıcı olmuştur. Bu dönemden itibaren medreselerde dejenerasyon başlamıştır. Müfredat programlarından akli ilimlerin çıkarılması sonucu, medreselerde koyu bir taassub hakim olmaya başlamış, ilmi üretim tamamen durma nokta-

19 Bk. Kazıcı - Şeker, 117, 160-161; Ayhan, 185; Baltacı, 5-6; İlhan Tekeli - Setim İlkin, Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü, Ank. 1993, 12. M. Ahmed - İ. Ali, 140; Dağ - Öymen, 119-120. Bu konudaki bir tartışma için bk. Kazım Sever, İslami Araştırmalarda Atf Sorunu, İslamiyat Üç Aylık Araştırma Dergisi, cilt 1, sayı 1 (Ocak - Mart 1998), 104-107.

20 Bk. Kazıcı - Şeker, 118, 161; Ayhan, 186; Kazıcı, Anahallarıyla İslam Tarihi, 48-49; Gül, 5-11; Talas, 26-40 vd.

21 Bu alimler için bk. Kazıcı - Şeker, 121-127, 134-135; Dağ-Öymen, 75-78.

22 Bk. Kazıcı - Şeker, 161.

23 Geniş bilgi için bk. A. Adnan Adıvar, Osmanlı Türklerinde İlim, İst. 1970, 38-39; Ali Rıza Başaran, Üniversite Tarihi Üniversite ve Fakültelerle İlgili Kanun ve Yönetmelikler, İst. 1987, XV-XVI; Baltacı, 47; Tekeli - İlkin, 15-16; Yusuf Akça, Yüksek Öğretim ve İstanbul Üniversitesi Mevzuatı, İst. 1997, II/1035; Atay, 77-78; Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993'e), İst. 1994, 57-58; Gül, 60-64; Mehmet Saray, İstanbul Üniversitesi Tarihi (1453-1993) Edebiyat Fak. Yay. İst. 1996, 5-16.

24 Adıvar, 64-65; Tekeli - İlkin, 16; Atay, 89; Akyüz, 58-59; Saray, 17-24.

sına gelmiştir²⁵. Bu dönemde medreseler kuru bilgi yığınınını nakleden birer kurum olmaktan öteye geçememişlerdir²⁶. Zamanla buralara hiçbir ilmi gaye taşımayan, miskin ve kaçkm insanlar hakim olmaya başlamıştır²⁷.

III. Selim devri fikir adamlarından olan Ali Aziz Efendi, en basit müsbet bilim bilgilerinden dahi mahrum bir zattı. 1797'de büyükelçi olarak Fransa'ya giden Morali Seyyid Ali Efendi, teleskopla baktığı ay ve yıldızlarda gördüğü şekilleri "hayalet" olarak tavsif edecek kadar astronomik bilgiden yoksundu²⁸.

Bu dönem din alimlerinin durumu da bundan farksızdı. Cemaleddin Afgani, başta Tefsirle uğraşanlar olmak üzere bu dönem alimlerinin, cin ve meleklerden, cennet ve cehennemden söz eden ayetler üzerinde uzun uzun durmalarına karşılık, ahlak ve toplum gelişmesiyle ilgili pek çok ayeti ihmal ettiklerini anlatarak onları tenkid eder²⁹.

Bundan dolayı Osmanlılarda sık sık medrese eğitiminde reforma gidilir. Bunların bir kısmı kapatılır. Ancak bu palyatif tedbirlerin hiçbiri medreselerdeki çöküntüyü engelleyemez³⁰. Yapılan bu reformlar çerçevesinde alternatif eğitim sistemlerinin gündeme getirildiği ve Batı tarzında eğitim kurumlarının da açıldığı olmuştur. Bunlardan biri 1846'da binasının yapılmasına karar verilen Darülfünundur³¹. Ayasofya Camii yakınındaki bir yere İtalyan asıllı mimar Gaspare Fossati'ye büyük bir bina inşa ettirilir³². Binanın yapımı ödenek sıkıntısından dolayı hayli uzar. Bu arada Sadrazam Keçeci Fuad Paşa bu binanın bazı sınıflarında derslerin, isteyen herkesin serbestçe gelip dinleyebileceği konferanslar şeklinde okutulmasını önerir ve bir süre böyle devam eder³³. 1864 yılında bina tamamlanır, ancak öğrenci yetersizliği nedeniyle kısa süre sonra kapanır³⁴.

25 Geniş bilgi için bk. Atay, 135-154; Saray, 24-31; Adıvar, 110-111; Başaran, XVI; Ayhan, 188; Z. Salih Zengin, Osmanlılarda Medreselerin İslahı Çalışmaları, Diyanet İlmî Dergi, c. 34, sayı 2 (Nisan-Mayıs-Haziran 1998), 43-44, dipnot 1.

26 Bk. Atay, 159-165.

27 Bk. Akyüz, 69-70.

28 Ercüment Kuran, Türkiye'nin Batılılaşması ve Millî Meseleler, (Deri. Mümtaz'er Türköne), TDV Yayınları, Ank. 1994, 4,29 Kuran, 46.

30 Geniş bilgi için bk. Zengin, 45-50; Akça, II/1035; Atay, 174-334; Kazıcı, Anahatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, 99-106; Saray, 32-45.

31 Ekmeleddin İhsanoğlu, Darülfünun maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, İst. 1993, VIII/521; Saray, 45-46.

32 İhsanoğlu, VIII/522; Tekeli - İlhan, 70; Başaran, XIX.

33 Başaran, XIX; Tekeli - İlkin, 70-71; İhsanoğlu, VIII/522.

34 Kuran, 38.

1870 yılında bu sefer Darulfünunu Osmani adı ile bir üniversite açılır. Üniversitede (Hikmet ve Edebiyat), (Hukuk) ve (Tabiiyye ve Riyaziyat) Fakülteleri bulunuyordu³⁵. Yine evvelki gibi halka açık derslerin verildiği bu Darulfünun'da, bir Ramazan ayında halka açık ders veren Cemaleddin Afgani'nin peygamberliğin bir sanat olduğunu iddia etmesi, bu üniversite üzerine dikkatlerin çekilmesine sebep olmuştur³⁶. Kısa bir süre sonra da 1872'de kapanmıştır. Bu ikinci Darulfünunda eğitim ancak iki yıl sürebilmiştir³⁷. Bundan bir süre sonra 1874-1875 ders yılında Darulfünunu Sultani açılacak, ancak bu da 1881 yılında kapanacaktır³⁸.

Sultan II.Abdulhamid döneminde bu reform hareketleri daha fazla yapılır. Abdulhamid eğitim - öğretime büyük önem vermiş, memleketin her tarafında ilim yuvaları açtırmıştır. Bu arada İstanbul'da ve diğer bazı büyük vilayetlerde yüksek okullar açtırmıştır³⁹. 1900 yılında ise İstanbul'da Darulfünunu Şahane (II. Meşrutiyetten sonra yeni adı Darulfünunu Osmani olacaktır)⁴⁰ onun talimatıyla açılmıştır⁴¹. Bu üniversitenin bünyesinde Ulum-ı Şer'iyeye - İlahiyat- şubesi de (fakülte) mevcuttu⁴². Fakültede Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam, İslam Tarihi gibi dersler okutuluyordu⁴³. Bu şube 1914 yılına kadar açık kalmıştır. Bu arada pek çok öğrenci buradan mezun olmuştur. İskilipli Atıf Efendi de bunlardan biridir. 1902'de imtihanla ikinci olarak bu Fakülteye giren Atıf Efendi, 1905 yılında Fakülteyi bitirmiş ve Fatih camiinde dersiam olmuştur⁴⁴.

1914 yılında yapılan değişiklikle medreselere yeni bir şekil verildi. Tüm İstanbul medreseleri, "Darul-Hilafeti'l-Aliyye Medreseleri" adı altında bir tek medreseye dönüştürüldü⁴⁵. Bu çerçevede Ulum-ı Şer'iyeye şubesi (İlahiyat Fakültesi) ilga edildi⁴⁶. Burada okumakta olan öğrenciler Darulhilafe Medresesi kısm-ı alisine devredildiler⁴⁷. Kısa bir süre sonra medreselerle ilgili yeni bir düzenleme yapıldı ve Süleymaniye Medresesi açıldı. Bir yüksek medrese mahiye-

35 Tekeli - İlkın, 71; İhsanoğlu, VIII/522; Saray, 46.

36 Tekeli - İlkın, 71; İhsanoğlu, VIII/523.

37 Başaran, XX; Tekeli - İlkın, 71.

38 Tekeli - İlkın, 72; İhsanoğlu, VIII/523; Saray, 46-47.

39 Bk. Tekeli - İlkın, 75-81.

40 Tekeli - İlkın, 95.

41 Kuran, 26; Tekeli - İlkın, 81; İhsanoğlu, VIII/524; Akça, II/1036; Saray, 47.

42 Osman Ergin, Türk Maarif Tarihi, İst. 1977, III/1003-1006; Saray, 48.

43 Ergin, III/1007; Saray, 49.

44 Sadık Albayrak, Yürüyenler ve Sürünenler, İst. 1984, 34.

45 Sadık Albayrak, Türkiye'de Din Kavgası, İst. 1984, 171; Tekeli - İlkın, 94; Saray, 41-43.

46 Tekeli - İlkın, 96.

47 İhsanoğlu, VIII/524.

tinde olan Süleymaniye Medresesi bünyesinde (Felsefe ve Tasavvuf), (Tefsir ve Hadis) ve (Fıkıh)'tan oluşan üç şube bulunuyordu. Medresedeki eğitim süresi üç yıldır.

3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan Tevhid-ı Tedrisat Kanunu ile medreseler lağvedildi. Dini tedrisat için İstanbul Darülfünunu bünyesinde bir İlahiyat Fakültesinin açılmasına karar verildi⁴⁸. Tevhid-ı Tedrisat Kanununun 4. maddesinde şöyle deniyordu: "Maarif Vekaleti, yüksek diniyyat mütehassısları yetiştirmek üzere Darülfünun'da bir İlahiyat Fakültesi te'sis ve imamet ve hitabet gibi dini hizmetlerin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşad edecektir"⁴⁹. 493 nolu kanun ile 1 Nisan 1924 senesinde açılan İstanbul Üniversitesinin bünyesinde bulunan ilk beş fakültden biri İlahiyat Fakültesidir. Fakülte aynı yılın Mayıs ayında açıldı. Süleymaniye Medresesinde öğrenci iken burasının lağvedilmesi ile açıkta kalan öğrenciler yeni açılan İlahiyat Fakültesine devredildiler. Ayrıca yüksek mekteplerden mezun olanlar, resmi veya hususi tam dereceli lise mezunları, kapatılmış olan Sahn ve İptida-ı Dahil medreselerini ikmal edenler, İmam ve Hatip mekteplerinden lise derecesinde bulunanların mezunları da buraya kayıt yaptırabiliyorlardı. Ancak lise mezunları Arapça ve Farsçadan imtihan edildikten sonra Fakülteye alınıyorlardı⁵⁰.

Fakültede Tefsir, Hadis, Fıkıh ve bunların usulleri gibi temel dini dersler başta olmak üzere, Arap Edebiyatı, Felsefe-Kelam, Ahlak-İçtimaiyat, İslam Tarihi, Dinler Tarihi gibi değişik dersler okutuluyordu. Ayrıca Arapça, Farsça, Fransızca da okutulan dersler arasındaydı⁵¹.

İlahiyat Fakültesi bu tarihten itibaren 1933 yılına kadar aralıksız eğitim - öğretime devam etti. Ancak o zamanki hükümetin Darülfünunun inkişafı ve devrimi için İsviçre'den getirttiği Prof. Albert Malche'nin hazırladığı rapor üzerine Hükümetin çıkardığı 31 Mayıs 1933 tarih ve 2252 nolu kanun ile Darülfünun ve bağlı fakülteler 31 Temmuz 1933 tarihinde kapatılmıştır⁵². Böylece Darülfünunun bünyesinde yer alan İlahiyat Fakültesi de kapanmış oldu. Üniversitenin kapatılması için birçok gerekçeler ileri sürülmüştür⁵³. İlahiyat Fakültesinin

48 Saray, 43-44; Avni Akyol, Laiklik ve Din Öğretimi, Ank. 1990, 18; İhsanoğlu, VIII/524-525.

49 Zabıt Ceridesi cild 7, sh. 26-29, Kanun numarası 430, 3 Mart 1340 - 1924'ten Sadık Albayrak, Türkiye'de Din Kavgası, İst. 1984, 170.

50 1929 - 1930 Öğretim Yılı Talebe Rehberi, ; Hamit Er, Darülfünun İlahiyat Fakültesi Hocaları ve Mecmuası, İst. 1996, 12.

51 Ergin, III/1025; Saray, 66.

52 Akça, II/1036.

53 Bunlar için bk. Başaran, XXV-XXVI.

kapatılma gerekçesi olarak devam edenin olmaması gösterilmiştir⁵⁴. Üniversitenin kapatılmasıyla diğer bazı öğretim üyeleri gibi, İlahiyat Fakültesinin hocalarının bir kısmı da açıkta kalmıştır.

Darülfünunun kapatılmasından kısa bir süre sonra, onun yerine 18 Kasım 1933 günü dönemin Milli Eğitim Bakanının bir nutku ile yeni İstanbul Üniversitesi açıldı⁵⁵. Ancak bu yeni Üniversitenin bünyesinde İlahiyat Fakültesine yer verilmemişti. Bunun yerine Edebiyat Fakültesi bünyesinde İslam tetkikleri Enstitüsü kurulmuştur⁵⁶. İlahiyat Fakültesinde kayıtlı olan öğrenciler buraya devredilmiştir. Ne var ki, adı geçen Enstitünün statüsü, konumu belli değildi. Bu açıdan buraya yeni öğrenci alınmamıştır⁵⁷. Bu Enstitü de 1936 yılında kapatılmıştır.

Darülfünun İlahiyat Fakültesi hizmet verdiği sekiz yıl esnasında Türk fikir hayatına çok önemli katkılar yapmıştır. Fakültenin öğretim kadrosunda yer alan hocaların çoğu o dönemlerde meşhur oldukları gibi, daha sonra da her biri kendi alanında bir ekol olmuştur. İzmirli İsmail Hakkı, İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, M. Ali Ayni, M. Fuad Köprülü, M. Şemsettin Günaltay, Şerafeddin Yaltkaya M. Şekip Tunç, Yusuf Ziya Yörükân bunlardandı. Fakültede ayrıca Batı'dan gelen hocalar da ders vermişlerdir. George Dumezil (1898-1986) bunlardan biridir. Fransız asıllı olan Dumezil, Dinler Tarihi konusunda dersler vermiştir. Bunlardan başka değişik zamanlarda İlahiyat Fakültelerinde Ahmed Naim, Arapgirli Hüseyin Efendi, Hocazade Mustafa Asım Efendi, Ahmet Hamdi Aksekili gibi hocalar da dersler vermişlerdir⁵⁸. Bu zatların her biri gerek Fakültenin dergisinde yayımladıkları makaleleriyle, gerekse yazdıkları eserlerle dini ve kültürel hayatımıza büyük katkıda bulunmuşlardır. Fakültenin Mecmuası aralıksız 25 sayı olarak çıkmıştır. Her sayıda başta Fakültenin hocaları olmak üzere değerli ilim adamlarına ait önemli makaleler neşredilmiştir. Bilhassa Kelam ve Felsefe alanındaki makaleler, büyük bir boşluğu doldurmuştur. Bundan başka Dinler ve Mezhepler Tarihi, Sanat Tarihi alanlarında da büyük ehemmiyeti haiz yazılar yayınlanmıştır.

54 Yaşar Nuri Öztürk, İ.Ü. İlahiyat Fakültesi'nin yeni binasının 20.08.1998 tarihinde yapılan temel atma töreninde yaptığı konuşma; Bu konuda bir değerlendirme için bk. Er, 30-31.

55 Bk. Saray, 79-89.

56 Saray, 85.

57 Er, 29.

58 Bk. Sadık Albayrak, Yürüyenler ve Sürüneneler, 34, 89, 105, 177 ve 228. Darülfünun İlahiyat Fakültesinde ders veren hocaların hayatı için bk. Er, 147-198.

Bunların içinde M.Şemsettin Günaltay'ın "Mütekellimin ve Atom Nazariyesi", M.Ali Ayni'nin "İlim ile Din Arasındaki Münasebet", M.Şerafeddin Yalpkaya'nın "İslamda İlk Fikri Hareketler ve Dini Mezhepler", İzmirli İsmail Hakkı'nın "İslamda Felsefe Cereyanları" gibi makalelerine bilhassa işaret etmeliyiz.

Darülfünun İlahiyat Fakültesinde ders veren hocaların yayınlanan ilmi makaleleri yanında, ayrıca basılmış pek çok değerli eserleri de vardır. Bu eserlerin bir kısmı ülkemizde kendi alanında mevcut olan boşluğu dolduracak mahiyet ve muhtevadadır. İzmirli İsmail Hakkı'nın Maani-ı Kur'an, Yeni İlm-ı Kelam adlı eserleri böyledir. İzmirli'nin bu iki eseri de erbabınca çok takdir görmüş ve medhedilmiştir. İzmirli'nin bunlardan başka değişik konularda yirmiyi aşkın eseri bulunmaktadır.

İsmayil Hakkı Baltacıoğlu'nun başta eğitim ve sanat olmak üzere muhtelif alanlarla ilgili pek çok eseri bulunmaktadır. Fakültenin diğer hocalarından olan Şerafeddin Yalpkaya, Rifat Bey, Hilmi Ömer Bey, Fuad Köprülü Bey, Yusuf Ziya Bey, M.Ali Ayni Bey, Hüseyin Avni Bey, Şekip Tunç Bey ve diğerlerinin de pek çok eseri vardır.

Burada özellikle M.Şemsettin Günaltay'ın eserlerine dikkat çekmek istiyoruz. Günaltay'ın diğer eserleri gibi Hurafattan Hakikate⁵⁹ adlı eseri de gerçekten çok büyük önemi haizdir. Günaltay bu eserinde dinimize öteden beri çeşitli sebeplerden dolayı bulaşmış olan hurafelere ve batıl inançlara dikkat çekmektedir. Halkın bu hurafeleri din diye bilip onlara din diye inandıklarına işaret eden müellif, bunların Osmanlı din ve toplum hayatında doğurduğu sakıncalara, sebep olduğu zararlara temas etmektedir. İslam dinini bütün bu hurafeler yığından sıyrıp öz ve asli haliyle insanlarımızı sunmaya çalışan Günaltay⁶⁰, bu yönüyle Milli şairimiz Mehmed Akif'e benzemektedir.

İlahiyat Fakültesi hocaları o dönemde sadece makale ve kitaplarıyla ilim ve kültür dünyasına katkıda bulunmakla yetinmemişlerdir. Bunların içinden bir kısmı önemli projelere imza atarak da ün yapmışlardır.

1928 yılında hazırlanıp Milli Eğitim Bakanlığına sunulan ve dinde reform ve modernleşme sorununu inceleyen rapor, İlahiyat Fakültesi hocalarının en çok ses getiren projelerinden biridir. Raporda diğer birçok kurum gibi kendisi de

⁵⁹ Eser Ahmet Gökbel tarafından sadeleştirilerek 1997 yılında İstanbul'da basılmıştır.

⁶⁰ Bk. adı geçen eserin 235-356. sayfaları arast.

toplumsal bir kurum olan dinin, içtimai hayatın gerekelerini karşılama ve bilimsel esaslar üzerinde yeniden düzenlenmesi gerektiği belirtilir⁶¹.

Bundan başka Darülfünun İlahiyat Fakültesi hocalarının önemli bir kısmı Türk siyasal hayatında etkin rol almakla da önplana çıkmışlardır. Bunların içinden başbakanlık yapanlar çıktığı gibi, önemli bakanlıklarda bulunanlar ve uzun yıllar parlamentoda milletin temsilcisi olarak hizmet görenler de olmuştur⁶².

Beşyüzyılı aşkın bir mazisi olan İstanbul Üniversitesi, ilim ve irfan hayatımızın en temel kurumlarından biridir. İstanbul Üniversitesi, yüzyıllarca tarihi geçmişine uygun olarak ülkemiz insanına hizmet vermiş, ufkumuzu bir kandil gibi aydınlatmıştır. Daha önce olduğu gibi son haliyle kurulduğu 1933 yılından bu yana da başta Tıp, Siyaset, Hukuk, İktisat, Fen, Edebiyat olmak üzere pek çok alanda ülkemizin ihtiyaç duyduğu kalifiye eleman ve ilim adamı yetiştirmiştir ve halen de buna devam etmektedir. Ancak, mazisinde olmasına rağmen, son haliyle kurulmasından bu yana, Üniversitenin bünyesinde İlahiyat Fakültesinin yer almamış olması büyük bir eksiklikti. Bu haliyle İstanbul Üniversitesi, önemli bir uzvu eksik bir insana benziyordu. İstanbul Üniversitesi diğer alanlarda olduğu gibi, İlahiyat alanında yetiştireceği aydın din adamlarıyla da insanlarımıza hizmet etmeliydi.

İstanbul Üniversitesinde İlahiyat Fakültesinin olmayışı, tarihi geçmiş açısından da uygun değildi. Zira Üniversitenin temelini oluşturan ve ona kaynaklık yapan tüm medrese ve Darülfünunlarda, İlahiyat Fakültesi daima vazgeçilmez bir şube olarak yer almıştır⁶³. Bu eksik, öteden beri farkedilmiş ve değişik platformlarda bu eksikğin giderilmesi yönünde düşünceler serdedilmişti, hatta girişimlerde dahi bulunulmuştu. Ancak bu konuda istenen başarı elde edilememiş ve Üniversitenin bünyesi içinde bir İlahiyat Fakültesinin kurulması gerçekleştirilememiştir.

Nihayet 1992 yılında TBMM bu eksikliği gidermeye ve İstanbul Üniversitesine bağlı bir İlahiyat Fakültesi kurmaya karar verdi. Bu amaçla 2809 sayılı

61 Bk. Vakit Gazetesi, 20 Haziran 1928; Bernard Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu, (Çev.M.Kıratlı), Ank. 1993, 410; Gotthard Jaeschke, Yeni Türkiye'de İslamlık, (Çev. H.Örs), Ank. 1972, 40-42; Hidayet Aydar, Kur'an tercümesiyle Namazın Tarihi, Kur'an Mesajı Dergisi, (İst. Mart, 1998) yıl 1, sayı 5, sh. 63-64.

62 Bunlardan M.Şemseddin Günaltay Başbakanlık; M.Emin Erişirgil, Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı; N.Sadık Sadak Dışişleri Bakanlığı; M.Fuad Köprülü Dışişleri Bakanlığı görevlerinde bulunmuşlardır. İ.Hakkı Baltacıoğlu, milletvekili olarak görev yapmıştır. Şerafettin Yaltkaya ise, Diyanet İşleri Başkanlığı yapmıştır. Atatürk'ün 19 Kasım 1938'de ifa edilen cenaze namazını da bu zat kırdırıştır. (Hayatları hakkında daha fazla bilgi için bk. Er, 160-163, 171-173, 176-184, 195-196.)

63 Bk. Saray, 16, 17, 25.

Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Kanununun 4. maddesinde değişiklik yapıldı. 03.07.1992 tarih ve 3837 sayılı kanun ile yapılan bu değişiklik sonucu İstanbul Üniversitesinde İlahiyat Fakültesi kurulmuş oluyordu. 19.11.1993 yılında Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk kurucu dekan olarak atandı, böylece Fakülte resmen açılmış oldu.

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yaklaşık üç yıl yer sorunu yüzünden eğitime başlayamadı. Fakülte dekanı Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk, bu arada öğretim elemanı temin etmeye çalıştı. Prof. Dr. Emrullah Yüksel dekan yardımcısı olarak Fakültede görev aldı. Ülkemizin en çok tanınan ilim adamlarından biri olan Prof. Dr. Süleyman Ateş de bu Fakülteye öğretim üyesi olarak atandı. Dini camiada çok tanınan ve yıllarca İstanbul Müftülüğü Fetva dairesinde görev yapan Doç. Dr. Abdulaziz Bayındır da aynı Fakültede göreve başladı. Daha sonra başka elemanlarla Fakültenin öğretim kadrosu takviye edildi. En son olarak yine çok meşhur olan ve yıllarca Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde hocalık yapan Prof. Dr. Hüseyin Atay, bu Fakülteye sözleşmeli öğretim üyesi olarak atandı.

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 1996 yılından beri öğrenci almakta ve eğitim - öğretim yapmaktadır. Fakültede lisans eğitimi yanında, ağırlıklı olarak yüksek lisans ve doktora eğitimine önem verilmektedir. Fakültenin öncelikli hedefleri arasında ülkemizin diğer ilahiyat fakültelerine öğretim elemanı yetiştirmek gelmektedir.

Şu an geçici mekanlarda eğitim veren İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, müstakil binasına kavuştuğu zaman, daha kaliteli ve seviyeli eğitime devam edecektir. Dekan Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ve diğer yetkililerin üstün gayretleriyle Fakülteye tahsis edilen ve Aksaray Horhor'da bulunan Filim Merkezi binasının yanındaki arsaya, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in de katıldığı bir törenle 20.08.1998 tarihinde temel atıldı. Bu inşaatın 2001 yılında bitirilmesi planlanmıştır.

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ülkemizin diğer ilahiyat fakültelerine göre çok şanslı bir konumda bulunmaktadır. Gerek şu an hizmet verdiği yer, gerekse ileride kavuşacağı müstakil binası, ülkemizin en zengin kütüphanelerinin yanında bulunmaktadır. Bilhassa yazma eserler bakımından dünyanın en zengin kütüphanelerinden olan Süleymaniye Kütüphanesi, yine dünyanın en büyük arşivlerinden biri olan Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Merkezi, yine hem yazma, hem de basma kitaplar açısından çok zengin olan İstanbul Üniversitesi

Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İslam Tetkikleri Enstitüsü Kütüphanesi, Şarkiyat Enstitüsü ve başka kütüphaneler Fakültenin yakınındadırlar. Öğretim üyeleri ve öğrenciler her an ve kolaylıkla bu kütüphanelerden istifade etmek imkanına sahiptirler.

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi gerek konumu, gerekse öğretim kadrosu açısından geleceğe yönelik büyük ümitler vaat etmektedir. Halen Fakültenin dekanı olan Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk, sadece ülkemiz içinde değil, fakat dünya çapında bir şöhrete sahiptir. Dünyanın değişik üniversitelerinde de öğretim üyeliği yapmış olan Öztürk⁶⁴, hayatta iken tezlere ve ilmi araştırmalara konu olan ender şahsiyetlerden biridir⁶⁵. Öztürk, otuzdan fazla esere imza atmıştır; ayrıca görüntülü ve yazılı medya aracılığı ile de sık sık halka mesaj iletme imkanını elde etmiştir. Öztürk sadece bu kanallarla yetinmemekte, bunlara ilaveten sık sık yurt içinde ve yurt dışında konferanslar vererek, panel ve sempozyumlara katılarak da fikir ve düşüncelerini yansıtmaktadır⁶⁶.

Fakültenin dekanı olan Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk, yukarıda işaret ettiğimiz kanallarla milletimize dinimizin öz halini⁶⁷, Kur'an'daki İslamı⁶⁸ aktarmaya çalışmaktadır. O çıplak bir uyarı⁶⁹ şeklinde, halkımızı ataların dininden Kur'an'ın dinine çağırılmaktadır. Onların uydurulmuş dine değil, fakat indirilmiş dine⁷⁰ göre yaşamalarını temin etmeye çalışmaktadır. O, yeniden Kur'an'a dönüşün mücadelesini vermektedir⁷¹. Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk, bu mesajıyla halkın büyük çoğunluğunun gönlünde taht kurmuştur. Sadece halk değil, aynı zamanda entellektüel kesim de Öztürk'ü ve fikirlerini hararetle savunup desteklemektedir. Yaşar Nuri Öztürk sayesinde pek çok insan yeniden dinini keşfetmiş, mensubu olduğu dininin taşıdığı güzellikleri farkederek ona sıkı sıkıya sarılmaya başlamıştır⁷².

64 Hayatı hakkında geniş bilgi için bk. Kitap Dergisi Yaşar Nuri Öztürk Özel Sayısı, Yık 13, sayı 92 (Haziran 1998), 8-31.

65 Fırat Üniversitesinde "İslam Ülkelerinde Tecdid Hareketleri ve Yaşar Nuri Öztürk'ün Düşünceleri" adı ile bir tez hazırlanmış olup, Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. Şu anda Yaşar Nuri Öztürk'ün fikirleri ile ilgili bir doktora çalışması yapılmaktadır.

66 Bk. Konferansların adlı eserine, İst. 1994.

67 Bk. Yeniden Yapılanmak, Kur'an'a Dönüş, İst. 1996, 20-30.

68 Bk. Kur'an'daki İslam adlı eserine, İst. 1994.

69 Bk. Çıplak Uyarı adlı eserine, İst. 1994.

70 Bk. Çıplak Uyarı, İndirilen Din ve Uydurulan Din Bölümüne.

71 Yaşar Nuri'nin bu mücadelesi ve bu konudaki fikirlerinin özeti için bk. Kitap dergisi Yaşar Nuri Öztürk Özel Sayısı, Yık 13, sayı 92, (Haziran 1998), 35-82.

72 Bk. Halkın Dilinden Yaşar Nuri Öztürk adlı kitaba, İst. 1996.

Yaşar Nuri Öztürk fikir ve düşünceleriyle ülkemiz insanının beyninde büyük bir inkılap yapmıştır. O, ünlü düşünür Muhammed İkbâl'in, İslamda dini düşüncenin yeniden yapılanması fikri yanında ve ona paralel olarak İslamda dini hayatın da yeniden yapılanmasını gerekli görmektedir⁷³. Yeniden yapılanmak, fikir bazında kaldığı müddetçe, istenen başarı elde edilmez, sadece bir düşünce, bir hayal olarak kalır. Aynı zamanda hayatın da yeniden yapılanması gerekir. Yeniden yapılanmış düşünce, yeniden yapılanmış bir hayata dönüşmelidir⁷⁴. Ancak bu takdirde din, safsatalardan, hurafelerden, uydurmalardan kurtularak saf halini alabilir ve ancak bu sayede müslümanlar dinlerini özü itibarıyla yaşama imkanı elde edebilirler. Bu şekilde yapılanmış olan dini hayat, sadece müslümanlara değil, fakat bütün insanlara büyük hayırlar ve güzellikler sunacaktır⁷⁵.

İnsanımızı Kur'an etrafında toplama noktasında büyük başarı elde etmiş olan⁷⁶ Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk, bütün bu fikirlerini kaleme aldığı pek çok eserde dile getirmektedir. Onun eserleri satış rekorları kırmakta, ardarda yeni baskıları yapmaktadır. Bazı eserlerinin baskı adeti neredeyse otuza yaklaşmıştır. Kur'an'daki İslam ve Yeniden Yapılanmak gibi eserleri böyledir. 400 Soruda İslam, Din ve Fitnat, Kur'an'ı Anlamaya Doğru, Kur'an'a ve Sünnete Göre Tasavvuf, Mevlana ve İnsan, Çıplak Uyarı, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali gibi eserleri de birçok baskı yapmışlardır.

Fakültede dekan yardımcılığı yapan Prof. Dr. Emrullah Yüksel, doktora-sını Fransa'da yapmıştır. Tezinin adı "Les Idées Religieuses et Politiques de Mehmet el-Birkéwi"dir. Yüksel, Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde yıllarca dekan yardımcılığı ve dekanlık yapmıştır. Engin bir idari tecrübe-yeye sahip olan Prof. Dr. Emrullah Yüksel'in, Amidi'de Bilgi Teorisi⁷⁷, Kaza ve Kader⁷⁸ gibi eserleri yanında ayrıca Türkçe ve Fransızca birçok makalesi yayınlanmıştır.

Prof. Dr. Süleyman Ateş de Fakültenin önde gelen hocalarından biridir. Ateş, yaklaşık altmış civarında eseri bulunan Prof. Dr. Süleyman Ateş'in bu eserleri arasından bilhassa Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, Kuran Ansiklopedisi, Yeniden İslama I, II, Kur'an-ı Kerim'in Evrensel Mesajına Çağrı, İslama İtiraz-

73 Bk. Yaşar Nuri Öztürk, Yeniden Yapılanmak Kur'an'a Dönüş, İst. 1996, 43. Ayrıca bk. Yaşar Nuri Öztürk, Reconstruction of Religious Life in Islam (Returning to the Koran, İst. 1999).

74 Bk. Kitap Dergisi Yaşar Nuri Öztürk Özel Sayısı, Yıl 13, sayı 92, (Haziran, 1998), 40.

75 Bk. Yaşar Nuri Öztürk, Yeniden Yapılanmak, 75-98.76

Abdulaziz Bayındır, Yeniden İslama Dönüş, Ashında Kur'an'a Dönüşür, Kitap Dergisi Yaşar Nuri Öztürk Özel Sayısı, 97.

77 İst. 1991.

78 Erzurum, 1995.

lar ve Kur'an-ı Kerim'den Cevaplar, Gerçek Din Bu, İslam Tasavvufu, Yeni İslam İlmihali'ni buarada zikretmeliyiz.

Fakültenin hocalarından olan Doç. Dr. Abdulaziz Bayındır da, bilhassa son dönemlerde yazdığı Kur'an Işığında Tarikatçılığa Bakış⁷⁹ adlı eseriyle büyük alaka toplamışın. Eserinde tarikat anlayışını ve yaşayışını ayetlerin ışığı altında irdeleyen Bayındır, bunların bazılarında mevcut olan ve Kur'an'ın ruhuna ters düşen uygulamaları ve anlayışları çarpıcı bir şekilde serdetmektedir. Bayındır'ın daha başka eserleri ve makaleleri de vardır.

Fakültede görev yapan diğer öğretim elemanlarının da muhtelif çalışmaları mevcuttur.

Bütün bu aktivitesiyle İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, diğer ilahiyat fakültelerimiz gibi, insanlarımızın büyük teveccühüne mazhar olmaktadır. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyeleri, selefleri olan Darulfünun İlahiyat Fakültesindekiler gibi, ülkemizin ilim ve fikir hayatına büyük hizmetler sunmanın gayreti içerisinde dirler. Darulfünun İlahiyat Fakültesinin meydana getirdiği ilmi hava, bu yeni Fakültemizde daha büyük ve daha geniş boyutlarıyla oluşturulmaya devam edilmektedir. Bu eğitim kurumumuzdan mezun olacak elemanların, burada edindikleri ilmi yaklaşım, tefekkür ve tezekkür, muhakeme ve muaheze anlayışı içerisinde halkımıza ilim ve din noktasında büyük hizmetler sunacaklarına inanıyoruz. İnsanımızın ihtiyaç duyduğu düşünebilen, sorgulayabilen, geniş ufuk sahibi, hoşgörülü, çağdaş sorunlara çözüm üretebilen, aydın insanlar, diğer ilahiyat fakülteleri yanında bu Fakültemizde de yetişerek insanlarımızı ışık saçacaklardır. Böylece din, ehil olmayan insanların elinden kurtulup, gerçek sahiplerine kavuşmuş olacaktır.